

VƏTƏNPƏRVƏRLİK TƏRBIYƏSİ AŞILAYAN TALEYÜKLÜ MEXANİZMLƏR

Saidə Nəsimova,

*Gəncə Dövlət Universitetinin Təhsilin pedaqogikası və metodikası
kafedrasının baş müəllimi, pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru
e-mail: saide.nesibova@gmail.com*

UOT: 37.01; 930.85

Xülasə. *Məqalədə vətənpərvərlik tərbiyəsi aşılayan taleyüklü məsələlərdən bəhs edilir. Göstərilir ki, uzun illər boyu yeni nəslin uşaq yaşlarından etibarən vətənpərvərlik ruhunda tərbiyə olunması və müsbət ideyalar uğrunda mübarizə üçün hazırlanması dövrün prioritet məsələlərindən olub, bu gün də bu nüans aktuallığını qorumağa davam edir. Böyük mənəvi dayaqqlar üzərində qurulan bu missiya ölkənin iqtisadi, siyasi və sosial sferada özünü göstərən inkişaf dinamikasından daha ağır çəkiyə malik tendensiya olaraq xarakterizə edilə bilər. Adi bir söz bəzən insan şüurunda elə dərin izlər buraxır ki, bu, onun tərbiyə olunması istiqamətində, bəlkə də ən təsiredici və stimolverici amilə çevrilir. Sözüün təsiri qədər böyük əhəmiyyətə malik ikinci bir qüvvə tapmaq, onu vasitə olaraq istifadə etmək və təbliğat aparatına çevirmək mümkün deyil. Bəzən isə insan hansısa əyani hərəkətlər qarşılığında öz həyat idealını və ya məqsədlər profilini köklü şəkildə dəyişməyə başlayır, bu amil onun tərbiyə prosesinə müsbət təsir göstərir.*

Açar sözlər: *vətənpərvərlik tərbiyəsi, Zəfər tarixi, dərsliklər, ailə tərbiyəsi, Vətən Müharibəsi, Azərbaycan əsgəri.*

Key words: *patriotic education, Victory history, textbooks, family upbringing, Patriotic war, Azerbaijani soldier.*

Ключевые слова: *патриотическое воспитание, История победы, учебники, семейное воспитание, Отечественная Война, Азербайджанский солдат.*

Ailə tərbiyəsi prosesində əsas qoyulan, ibtidai təhsil pilləsində davam etdirilən, daha sonrakı dövrlərdə yaş və düşüncə səviyyəsinə uyğun olaraq təsir dairəsi genişləndirilən vətənpərvərlik tərbiyəsi müxtəlif təbliğat mexanizmləri ilə daim üzərində iş aparılması vacib olan anlayışdır. Azad tərbiyə nəzəriyyəsinin tərəfdarları, o cümlədən J.J.Russo hesab edirdi ki, uşaqların təbiətinə uyğun gələn vasitələrlə onlara təsir göstərmək prosesi tərbiyədir. Onun əqidəsinə görə uşaqlara öyüd-nəsihət vermək, uzun-

uzadı izahat vermək, məruzə oxumaq, cəza vermək, məzəmmət etmək onların təbiətinə, mənliliyinə toxunmaq, şəxsiyyətin əleyhinə getmək deməkdir [1, s.23]. Xüsusilə, söhbət vətənpərvərlik tərbiyəsindən gedirsə, bu, bəlkə də ən həssas məqam olaraq daha incəliklə həyata keçirilməli və təbii sevgi fonunda özünü göstərməlidir. Sözsüz ki, uşaqlarda vətənə məhəbbət hissini aşılayan müxtəlif vasitələr mövcuddur ki, onların ayrı-ayrılıqda təqdim edilməsi məqsəduyğundur.

Qeyd etmək lazımdır ki, 5-ci sinifdən başlayaraq, Azərbaycan dili və ədəbiyyat dərslik-

lərində məqsədyönlü şəkildə təqdim olunan mətn və şeir nümunələrinin ideya-məzmun xətləri məktəblilərin şüuraltında vətənə məhəbbət əhval-ruhiyyəsi formalaşdırmağa istiqamətlənib. Seçilən müəllifli mətn nümunələrinin əksəriyyəti vətənpərvərlik mexanizmini düşünülmüş şəkildə təhsilalanların beynində asta-asta toxumağa xidmət edir. Vətənin peyzajlar fonunda müxtəlif bədii vasitələrlə təqdim olunması, qəhrəmanlıq nümunələri kontekstində cəsarət və igidlik amilinin təbliği, tarixi əzəmət motivli mətnlər vasitəsilə milli tariximizə hörmət və ehtiram hissinin aşılması, qürur və fəxarət duyğusu ötürmək missiyasının qeyd olunması ədəbi materialların ana xəttini təşkil edir.

Ümumtəhsil məktəblərinin 5-ci sinifləri üçün hazırlanan ədəbiyyat dərslində Əhməd Cavadın “Azərbaycan! Azərbaycan!”, Fikrət Qocanın “Şuşa” şeiri, 6-cı sinif ədəbiyyat dərslində Mikayıl Rzaquluzadənin “Vurğun baxışlarla” əsəri, Əliağa Kürçaylının “Vətən”, Məmməd Arazın “Azərbaycan – dünyam mənim”, Hikmət Ziyanın “Qarabağda”, Xəlil Rza Ulutürkün “Gerbimiz – qəlbimiz” kimi əsərləri, 7-ci sinif ədəbiyyat dərslində Səməd Vurğunun “Azərbaycan”, Bəxtiyar Vahabzadənin “Vətəndaş” şeirləri, 9-cu sinif ədəbiyyat dərslində Əhməd Cavadın “Azərbaycan bayrağına”, Almas İldırımın “Əsir Azərbaycanım”, Məmməd Arazın “Əsgər məktubu”, Sabir Rüstəmxanlının “Sağ ol, ana dilim”, Bəxtiyar Vahabzadənin “İstiqlal” şeiri kimi milli ideologiyaya xidmət edən əsərləri bayrağa sevgini, Vətənə borcluluq hissini, onun keşiyində dayanmaq istəyini, dövlətin atributlarını müqəddəs bilib daim onu yüksək ideyalar fonunda təbliğ etmək missiyasını, Azərbaycan təbiətinin gözəllik və özəlliklərini diqqətə çatdırmaq vəzifəsini, Qarabağın ölkəmiz üçün əvəzolunmaz dəyər və qiymətə sahib olduğu faktını, nəhayət, əsgər anlayışının xüsusiyyətlərini göstərməyi əsas məqsəd olaraq qarşıya qoyub.

Göstərilən nümunələr ümumi məqsədə xidmət edən vasitələrin sadəcə çox az bir qismidir. Missiyanın ən təsirli və yaddaqalan forması 44 günlük Vətən müharibəsində onun nəticələri fonunda özünü göstərdi. Şəhidlik və qazilik anlayışlarının əvəzedilməz təsir gücü azyaşlılardan tutmuş qocalara kimi hər kəsdə vətənpərvərlik ruhunu daha da qüvvətləndirdi. Tərbiyəvi əhə-

miyyətə malik olan 44 günlük qürur, cəsarət, igidlik, vətənpərvərlik, doğma və əzəli torpaqlar üçün öz canını heçə saymaq həqiqəti misli-bərabəri görünməmiş bir məktəb statusuna yüksəltdi və bu məktəbin ilk məzunları şəhadətə yüksəlməklə öz vəzifələrini yerinə yetirdilər, özlərindən sonrakı nəsil üçün vətənə sevgi modelinin ən müasir və ən təsirli formasını təqdim etdilər. Nəinki Azərbaycan ictimaiyyəti üçün, eləcə də dünya dövlətlərinin mənəviyyat praktikasında yeni bir baxış modeli formalaşdıran Azərbaycan əsgəri illərdir ilmə-ilmə toxunan vətənə məhəbbət tendensiyasını şəhidlik statusuna yüksəltməklə bütün dünyaya göstərdi.

Bütün yaş təbəqələrini əhatə edən Azərbaycan insanı, öz ruhunda tərbiyələndirdiyi və vətənə təmənnasız xidmət fonunda təzahür edəcək torpaq eşqini 44 günlük haqq savaşında istər döyüş meydanında, istər cəbhəyə yaxın mövqelərə axın edib, Azərbaycan əsgərinin yanında olduğunu nümayiş etdirməklə, istər informasiya məkanında, istərsə də ağıla gələ biləcək bir çox istiqamətlərdə fəaliyyətlər icra etməklə göstərməyə çalışdı. Bütün ölkəni Azərbaycan bayraqları ilə bəzəyən qürurlu tarix salnaməmiz uşaqların, yeniyetmələrin, xüsusilə, gənc nəslin şüurunda, mənəviyyatında Vətən anlayışının önəmini bir daha vurğuladı və onların oxuyaraq deyil, görərək, hiss edərək, hadisələrin bir parçası olaraq vətənpərvərlik tərbiyəsini möhkəmləndirməsinə şərait yaratdı.

2010-cu ildə 22 yaşında olarkən erməni hərbi birləşməsinə hücum edərək, düşməyə böyük tələfat yaşadan Mübariz İbrahimovun bənzərsiz Vətən sevgisi və müqəddəs missiyası, 2016-cı ilin Aprel döyüşləri zamanı qürurverici qələbələr işığında ölkədə formalaşan ab-hava, 2020-ci ilin İyul döyüşləri Polad Həşimov və İlqar Mirzəyevin Vətənə məhəbbət nümunəsi gələcəyimiz olan müxtəlifyaşlı övladlarımızın tərbiyələnməsində ən mükəmməl əyani nümunəyə çevrildi. 2020-ci ilin sentyabr-noyabr aylarını əhatə edən və ərazi bütövlüyümüzün bərpası ilə nəticələnən İkinci Qarabağ Müharibəsi illər öncə başlanan böyük qayıdış aktının son dayaq məntəqəsi oldu. Müharibədə düşməyə əsl kabus yaşadan Azərbaycan əsgərinin bütün həyatı boyunca ailəsi, təhsil aldığı müəssisə və ətrafındakılar tərəfindən onlarda formalaşdırılan vətənpərvərlik tərbiyəsi-

nin işığında müqəddəs yola ayaq basdılar və öz qəhrəmanlıqları ilə gələcək nəsillər üçün əsl örnəyə çevrildilər.

Vətən müharibəsi çərçivəsində hamının böyük səbirsizliklə gözlədiyi, dünya hərbi ekspertləri tərəfindən də heyrətlə qarşılanan, hücum taktikası öyrənilən “Şuşa” əməliyyatı Azərbaycan gəncinin gələcək həyatı ilə bağlı qurduğu planları yenidən düşünməsinə səbəb oldu. Dağ Xüsusi Təyinatlılarının erməni hərbi birləşmələrinin xəbəri belə olmadan sıldırım qayalıqlardan dırmaşaraq Qarabağın “üzük qası” sayılan Şuşaya daxil olmaları və düşmənin kabus yaşatmalarının kökündə dayanan cəsarət meyarının əsas katalizatoru mükəmməl hərbi və mənəviyyət tərbiyəsi idi. Onların Şuşa şəhərini düşməndən azad etmək yolunda atdıqları təqdirə və tərifi layiq davranışları bir çox yeniyetmə və gəncin Xüsusi Təyinatlı bölmələrə marağının yaranmasına səbəb oldu.

Ali Baş Komandan, Prezident İlham Əliyevin və Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevanın işğaldan azad olunmuş Qarabağın rayonlarına səfərləri, möhtəşəm Xudafərin körpüsü üzərində, Qarabağ şəhərlərində müqəddəs üçrəngli Azərbaycan bayrağı önündə diz çökərək onu öpüb yüksəkliyə qaldırması, eləcə də Ağdam şəhərində Cümə məscidində hər ikisinin ayaqqabılarını çıxararaq Allah evinə daxil olmaları, Prezidentin Kəbədən gətirdiyi “Qurani-Kərim”i məscidə bağışlaması hər bir azərbaycanlının iftixar etdiyi əsl vətəndaşlıq, əsl vətənpərvərlik örnəyidir [2]. Sözsüz ki, dövlət başçısının vətənpərvər ruhda olması, bunu təsdiqləyən davranışlar sərgiləməsi gələcək nəslin şüurunda da vətənpərvərlik tərbiyəsinin daha da möhkəmləndirilməsi üçün əsas stimula çevrilir.

Ümumtəhsil məktəblərinin 9-cu sinif şagirdləri üçün nəzərdə tutulmuş Zəfər tarixi dərsləri də təhsilalanların ötən ilki hadisələri yazılı şəklində, tarix dərsləri müstəvisində bir daha xatırlaması, baş verənləri ən xırda detalına qədər öyrənməsi və tərbiyəvi ruhda böyüməsi işində önəmli rola malikdir. Dərsləyin müəlliflərindən biri olan tarixçi Ramil Tanrıverdinin məlumatına görə, çap olunaraq ictimai müzakirəyə verilən Zəfər tarixi dərslərində həm Birinci Qarabağ Müharibəsi, həm də parlaq qələbə qazandığımız 44 günlük Vətən Müharibəsi barədə ətraflı

məlumat verilib. Ramil Tanrıverdinin sözlərinə görə, Zəfər tarixi dərslərində, həmçinin 2016-cı ilin Aprel, eləcə də 2020-ci ilin iyulunda baş vermiş Tovuz döyüşləri haqqında da bölmə vardır [3].

Milli ideologiyaya söykənən, vahid konsepsiyaya əsaslanan vətənpərvərlik tərbiyəsinin *Şəhidlərin qəhrəmanlıq salnaməsi* nümunəsində özünün ən yüksək səviyyəsinə çatdığı danılmaz faktdır. 44 günlük Vətən müharibəsindən sonra formalaşan ab-hava hələ uzun müddət insanların yaddaşından silinməyəcək. Ərazi bütövlüyümüz təmin olunsun da, mənfur düşmən yenə də əvvəlki çirkin əməllərindən əl çəkmək istəmir. Daim revanşist düşüncələrlə yaşayan və bunu mütəmadi olaraq müxtəlif formalarda təqdim edən ermənilərin istənilən tərbiyəyəmətlü hərəkətlərinə hazırlıqlı olmalıyıq. İkinci Qarabağ müharibəsi bizim üçün örnək oldu, Azərbaycan həqiqətlərinin dərkisi fonunda cərəyan etdi. Lakin post-müharibə dövründə tərbiyə işinin təşkili prosesi yenə də ən üst səviyyədə davam etdirilməli və yeni modellər üzərində işlər aparılmalıdır. Belə ki, təhsil sistemində tərbiyə işinin səmərəli təşkili, bu sahənin dinamik və davamlı inkişafı üçün mövcud realiaqlar və dünya təcrübəsi nəzərə alınmaqla, tərbiyənin milli konsepsiyası və inkişaf strategiyası hazırlanmalı və icrasına başlanılmalıdır. Vətənpərvərlik tərbiyəsi təhsildə əsas prioritet istiqamət kimi müəyyənləşdirilməlidir. Vətən müharibəsinin nəticələri nəzərə alınmaqla, təhsilin məzmununda müvafiq korrektə və düzəlişlər aparılmalı, Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyünün təmin olunması və işğaldan azad olunan ərazilər haqqında yeni realiaqlar ümumi təhsilin məzmununa daxil edilməlidir. Təhsil Nazirliyi bu barədə öz mövqeyini cəmiyyətə açıqlamış, dərsləklərdə müvafiq dəyişikliklər aparılmasına başlanılmışdır. Vətən müharibəsində Azərbaycanın qələbəsinin təmin edən amillər təhlil olunmalı, bütün təhsil müəssisələrində “Qarabağ dərsləri”, “Qarabağ şahinləri”, “Milli qəhrəmanlar”, “Qarabağ Müharibəsi qəhrəmanları”, “Şuşa əməliyyatı” adlı ustad dərsləri təşkil olunmalı, müharibə şəhidləri və qaziləri təhsilalanlara dərindən tanıtılmalıdır [2].

Nəticə. Tərbiyə işi o qədər vacib bir prosesdir ki, xüsusilə, vətənpərvərlik ruhunun daim möhkəmləndirilməsi və yenilənməsi, eyni zamanda

başlayıb-bitən bir keyfiyyət olmadığı üçün və-tənpərvərlik tərbiyəsinin davamlı olması müt-ləqdir. Bu gün danılmaz fakt ondan ibarətdir ki, Azərbaycan insanı şəhidlərinin, qazilərinin, ordusunun, Ali Baş Komandanının timsalında vətəninə daha möhkəm tellərlə bağlanıb. Biz Və-tən müharibəsi zamanı gənclər arasındakı ruh yüksəkliyinin, Vətənə olan məhəbbət hissinin nə qədər güclü olduğunu bir daha şahidi olduq.

ƏDƏBİYYAT

1. Ağayev M. Pedaqoji fikir tarixində tərbiyə və təhsil. Bakı, 2011.

2. Qurbanov F. Vətənpərvərlik milli dəyər ki-mi: reallıqlar və perspektivlər. "Azərbaycan müəllimi" qəzeti, 15 yanvar 2021.

3. Zəfər tarixi dərsləri hazırdır (dərslərdə ilk dəfə QR kodlardan istifadə olunub).

<https://www.xezerxeber.az>

S.Nasibova

Vital mechanisms instilling patriotic education

Abstract

The article discusses the fateful mechanisms that instill patriotism. It is noted that for many years the upbringing of the new generation in the spirit of patriotism from an early age and the struggle for positive ideals has been one of the priorities of the time, and this nuance continues to be relevant today. This mission, built on great moral foundations, can be characterized as a trend that weighs more than the dynamics of development of the country in the economic, political and social spheres. An ordinary word sometimes leaves such deep imprints on a person's mind that it becomes perhaps the most

influential and stimulating factor in his up-bringing. It is impossible to find a second force as important as the influence of the word, to use it as a tool and turn it into a propaganda apparatus. Sometimes, in return for some visual action, a person begins to radically change his life ideal or profile of goals, which has a positive effect on his upbringing.

C.Насибова

Судьбоносные механизмы воспитания патриотизма

Аннотация

В статье рассматриваются судьбоносные механизмы, прививающие патриотизм. Отмечается, что на протяжении многих лет воспитание подрастающего поколения в духе патриотизма с ранних лет и борьбы за положительные идеалы было одним из приоритетов времени, и этот нюанс продолжает оставаться актуальным и сегодня. Эту миссию, построенную на великих нравственных основах, можно охарактеризовать как тенденцию, имеющую большее значение, чем динамика развития страны в экономической, политической и социальной сферах. Обычное слово оставляет иногда настолько глубокий отпечаток в сознании человека, что становится едва ли не самым влиятельным и стимулирующим фактором в его воспитании. Невозможно найти вторую столь же важную силу, как влияние слова, использовать его как оружие и превратить в аппарат пропаганды. Иногда взамен какого-либо изобразительного действия человек начинает кардинально менять свой жизненный идеал или профиль целей, что положительно сказывается на его воспитании.